

Projectverslag Fauna uittreedplaatsen (FUP's) WBE Hunsingo



Waterschap NOORDERZIJLVEST



WBE
Hunsingo



provincie
groningen

Albert-Erik de Winter

November 2019

Dankwoord

Mijn dank gaat uit naar de navolgende wildbeheerders, weidevogelbeschermers en grondeigenaren: Jaap van Dijk, Catrinus Rouwé, Peter Stavasius, Piet Bruins, Jan van der Reijt, Jaap Pastoor en Kees de Bont.

Het Waterschap Noorderzijlvest (Ronald Koers) wordt bedankt voor het beschikbaar stellen van Fauna uittreedplaatsen. Catrinus Rouwé en Leo Stockmann voor het becommentariëren van een eerdere versie van dit projectverslag.

Colofon

Titel : Projectverslag Fauna uittreedplaatsen WBE Hunsingo
Auteur : Albert-Erik de Winter
Foto omslag : Reekalf in tochtsloot
© foto's Albert-Erik de Winter
© tekst Albert-Erik de Winter
Usquert november 2019

Samenvatting

Dit verslag geeft aan welke knelpunten er zijn ten aanzien van de oeverbeschoeiing in de Menkeweerstertocht bij Middelstum. In deze tochtsloot worden regelmatig verdrinken hazen gevonden, daarnaast zijn uit deze tochtsloot ook al reekalfjes en jonge weidevogels van de verdrinkingsdood gered.

Deze ongewenste situatie kan worden opgeheven door het treffen van aanpassingen in de oeverinrichting. Helaas is dit op korte termijn niet overal mogelijk en zullen aanvullende maatregelen getroffen moeten worden. Een van de maatregelen voor de korte termijn betreft de plaatsing van 36 Fauna uittreedplaatsen (FUP's). In dit verslag wordt uiteengezet hoe wildbeheerders, weidevogelbeschermers en het Waterschap Noorderzijlvest tot dit initiatief gekomen zijn. Hierbij is aangegeven welke acties reeds zijn ondernomen en welke acties nog moeten worden uitgevoerd. Tot slot is in een overzicht weergegeven welke middelen en materialen noodzakelijk zijn om plaatsing van de FUP's in het voorjaar van 2020 mogelijk te maken.

Inhoudsopgave

	Pagina
1. Aanleiding	4
2. Doel van dit verslag	4
3. Plan van aanpak	5
4. Inrichtingseisen FUP's	7
5. Planning	7
6. Benodigdheden	7
7. Navolging	8
8. Bronnen	8
Bijlagen	
Bijlage 1: Verzoek aan Waterschap Noorderzijlvest	9
Bijlage 2: Presentatie WBE Hunsingo, Zuidwolde 27 mei 2019	13

1. Aanleiding

De Menkweerstertocht is een circa 10 meter brede waterloop in polder Den Deel bij Middelstum. De tochtsloot is in eigendom en beheer bij het Waterschap Noorderzijlvest. Het nadeel van de tocht is de steile oeverbeschoeiing en het ontbreken van Fauna uittreedplaatsen (FUP's). Als dieren in het water terechtkomen kunnen ze er niet meer uitkomen en zullen ze verdrinken. In de tochtsloot worden zodoende regelmatig dode hazen gevonden. Ook zijn al eens jonge weidevogelkuikens en een reekalf uit de tochtsloot gered van de verdrinkingsdood. De tochtsloot bevindt zich in een belangrijk weidevogelgebied in de Provincie Groningen (figuur 1). Mede vanwege deze weidevogels, maar ook vanwege andere fauna die hier voorkomt, is het probleem aangekaart bij het Waterschap Noorderzijlvest (bijlage 1). Het Waterschap heeft de problematiek adequaat opgepakt en samen met weidevogelbeschermers en wildbeheerders gezocht naar een oplossing. Deze oplossing bestaat voor de korte termijn uit het plaatsen van 36 FUP's. Het plaatsen van deze FUP's kan worden uitgevoerd in het voorjaar van 2020. De FUP's zijn ter beschikking gesteld door het Waterschap Noorderzijlvest. Wildbeheerders en weidevogelbeschermers hebben aangegeven de plaatsing van de FUP's ter hand te willen nemen.



Figuur 1: Weidevogelkerngebied Provincie Groningen. Gebied met Menkweerstertocht rood omcirkeld.

2. Doel van dit verslag

Aangeven hoe de knelpunten ten aanzien van faunaverdrinking op korte termijn kunnen worden opgepakt. Dit door aan te geven:

- Welke acties inmiddels zijn gerealiseerd;
- Welke acties nog moeten worden uitgevoerd;
- Welke middelen en materialen nodig zijn om tot realisatie te komen;
- Dat deze aanpak ook op andere locaties kansrijk kan zijn;
- Beschrijving doel en technische eisen waaraan FUP's moeten voldoen.

3. Plan van aanpak

Om te komen tot een succesvolle aanpak is/ wordt onderstaande opzet gehanteerd.

1. Verzoek Waterschap Noorderzijlvest
2. Gezamenlijk veldbezoek
3. Inventarisatie kansrijke locaties
4. Aanschaf FUP's
5. Presentatie WBE Hunsingo
6. Overleg/ terugkoppeling Waterschap Noorderzijlvest
7. Organisatie werkdag
8. Controle en monitoring
9. Vervolgbeheer

Punten 1 t/m 6 zijn inmiddels uitgevoerd.

1. *Verzoek Waterschap Noorderzijlvest*

Er is een verzoek naar het algemeen en dagelijks bestuur van het Waterschap gestuurd (bijlage 1). In dit verzoek is aangegeven wat de knelpunten zijn ten aanzien van weidevogels en de overige wilde fauna die in de tochtsloot terechtkomen. Naar aanleiding van dit verzoek heeft het Waterschap Noorderzijlvest contact gezocht met de initiatiefnemers en is er een afspraak gemaakt voor een gezamenlijk veldbezoek.

2. *Gezamenlijk veldbezoek*

Het veldbezoek met het Waterschap Noorderzijlvest heeft plaatsgevonden op vrijdag 12 april 2019. Bij dit veldbezoek was namens het Waterschap Noorderzijlvest uitvoerder Ronald Koers aanwezig. Samen met wildbeheerders en weidevogelbeschermers heeft hij meerdere locaties langs de Menkeweerstertocht bekeken.

Geconstateerd is dat de oeverbeschoeiing op veel locaties een knelpunt vormt voor weidevogels en andere wilde faunasoorten zoals hazen, reeën, egels en dergelijke.

Afspraken die naar aanleiding van de rondgang zijn gemaakt:

- Waterschap gaat 30-40 FUP's aanschaffen (korte termijn)
- Wildbeheerders en weidevogelbeschermers gaan de FUP's plaatsen (korte termijn)
- Waterschap zal weidevogelbeschermers (Collectief Groningen West) en Wildbeheerders betrekken bij de wijze waarop de 'nieuwe' oevers van de Menkeweerstertocht faunavriendelijk worden aangelegd.

3. *Inventarisatie kansrijke locaties*

Op 13 april is een inventarisatie uitgevoerd bij de oeverbeschoeiing van de Menkeweerstertocht. Hierbij zijn 36 kansrijke FUP locaties in kaart gebracht. Dit betreft locaties die zowel voor weidevogels als overige fauna van belang kunnen zijn. Deze locaties zijn op een kaart geregistreerd en doorgegeven aan het Waterschap Noorderzijlvest.

4. *Aanschaf FUP's*

Naar aanleiding van de inventarisatie heeft het Waterschap 36 FUP's laten maken door een werkvoorzieningsschap. Deze FUP's staan momenteel in depot bij de werkschuur van het Waterschap Noorderzijlvest in Onderdendam.

5. Presentatie WBE Hunsingo

Op 27 mei 2019 - tijdens de jaarvergadering van de WBE Hunsingo – is een presentatie over de FUP's verzorgd voor WBE leden. Dit met het doel:

- WBE leden kennis te laten maken met het FUP-project
- Polsen naar de bereidheid van WBE leden om mee te helpen met plaatsen van de FUP's

De presentatie (bijlage 2) is zeer positief ontvangen. Veel van de aanwezige WBE leden hebben aangegeven graag bereid te zijn om mee te werken aan dit initiatief.

Wel is geconstateerd dat plaatsen van FUP's op korte termijn mogelijk minder kansrijk zal zijn. Dit omdat het weidevogelbroedseizoen zich ten tijde van de presentatie (27 mei 2019) al vergevorderd is. Plaatsing op korte termijn zal voor veel jonge weidevogels weinig zin meer hebben. Daarnaast zou plaatsing op korte termijn kunnen leiden tot versterking van de weidevogels. Het idee wordt daarom geopperd om plaatsing uit te stellen tot na het broedseizoen, bij voorkeur tot na het slootschonen. Dit voorstel zal worden kortgesloten met het Waterschap Noorderzijlvest.

6. Overleg/ terugkoppeling Waterschap Noorderzijlvest

De uitkomsten van de presentatie zijn kortgesloten met het Waterschap Noorderzijlvest. Afsproken is om de FUP plaatsing uit te stellen tot het voorjaar van 2020. Dit sluit aan bij oeververbeteringswerkzaamheden die het Waterschap in het voorjaar van 2020 zal gaan uitvoeren aan de Menkeweerstertocht. De FUP's kunnen zolang in depot blijven staan bij het Waterschap Noorderzijlvest.

7. Organisatie werkdag

Deze staat gepland voor februari/ maart 2020. Op de werkdag zullen de 36 FUP's worden geplaatst door weidevogelbeschermers en leden van de WBE Hunsingo. De vrijwilligers zijn geworven tijdens de jaarvergadering van de WBE Hunsingo. Nadere informatie over locatie, datum en tijd volgt.

8. Controle en monitoring

Na plaatsing zal regelmatig controle en monitoring plaatsvinden. Dit met het doel om gebreken aan de FUP's in kaart te brengen. Gebreken kunnen zijn: FUP's die overgroeid zijn met vegetatie maar ook beschadigingen als gevolg van slootschoonwerkzaamheden.

9. Vervolgbeheer

Aangetroffen gebreken zullen worden verholpen/hersteld.

4. Inrichtingseisen FUP's

FUP's zijn gewenst langs watergangen die voorzien zijn van steile oeverbeschoeiingen. Bij een FUP kunnen te water geraakte dieren weer op de oever klimmen. FUP's zijn ontworpen voor niet-vliegende diersoorten en jonge vogels. Er bestaan grote FUP's en kleine FUP's (faunatrappen). Grote FUP's bestaan uit een extra stuk oeverbeschoeiing vóór de eigenlijke beschoeiing, waarachter vervolgens een berg keien en grond is gestort op een zodanige manier dat een glooiende klimheuvel ontstaat die reikt tot het niveau van de verharde oeverkade. Het gebruik van uitsluitend keien (basaltblokken) wordt afgeraden, omdat uitgeputte reeën dan de poten kunnen breken en omdat een berg stenen minder geschikt is als FUP voor kleine soorten als amfibieën. Het gebruik van uitsluitend grond is een goede optie als de kans op erosie minimaal is (bijvoorbeeld wateren zonder scheepvaart of sterke stroming). Onder kleine FUP's worden faunatrappen verstaan. Deze vormen een goed alternatief als kleine uitstapconstructie, maar zijn voor grotere soorten als ree minder geschikt. De maximale onderlinge afstand voor grote diersoorten bedraagt 300 meter, voor kleinere soorten als egel 50 meter (Oord, 1995).

Eventuele aandachtspunten

- 1.) Dieren zwemmen gericht op opgaande beplanting af (Oord, 1995). Een optie zou zijn om een FUP van (achterliggende) beplanting te voorzien. Dit geeft de uitgeputte dieren ook dekking en rust na het uitklimmen. In open gebieden waar de aanleg van opgaande bosjes onwenselijk is, is riet of lisdodde een alternatief.
- 2.) FUP's dienen aan beide zijden van een watergang te worden aangebracht. Recht tegenover elkaar gesitueerde FUP's voldoen goed (Heinen, in: Oord, 1995).
- 3.) FUP's worden bij voorkeur aangelegd op plekken waar een verhoogde kans bestaat op het te water geraken van dieren, bijvoorbeeld waar houtwallen uitkomen op een kanaal, langs bosranden etc.

5. Planning

Een planning van de eenmalige en terugkerende werkzaamheden is in onderstaande tabel weergegeven.

Tabel 4.1 Eenmalige en terugkerende maatregelen

Eenmalige werkzaamheden		Periode
Plaatsing FUP's		2020
Plaatsing markering bij FUP's i.v.m. slootschonen		2020
Terugkerende maatregelen	Frequentie	Periode
Controle en monitoring FUP's	1 x / jaar in periode november- maart	2020 =>
Herstel gebreken	1 x / jaar in periode november- maart	2020 =>

6. Benodigdheden

Om de FUP plaatsing te kunnen realiseren zijn onderstaande materialen en hulpmiddelen noodzakelijk. De FUP's en mankracht om deze te plaatsen zijn inmiddels gerealiseerd. Voor de overige materialen en hulpmiddelen moet nog financiering worden gevonden.

Tabel 4.1 Materiaal plaatsing uittreedplaatsen

Benodigdheden	Aantal	Eenheid	Opmerking
FUP's	36	Stuks	Beschikbaar gesteld door Waterschap Noorderzijlvest
Markeringspalen	36	Stuks	
Markeringsverf	1	blik	

Tabel 4.2 Hulpmiddelen/ gereedschappen

Benodigdheden	Aantal	Eenheid	Opmerking
Waadpakken (teflon)	3	stuks	
Accuboormachines	3	stuks	
Overig klein materiaal	p.m.	p.m.	Schroeven, hout, kwasten e.d. Voor plaatsing en herstel/ onderhoud

Tabel 4.3: Overig

Benodigdheden	Aantal	Opmerking
Transport FUP's	1-2 voertuigen	Voor transport FUP's
Vrijwilligers	15 - 20	Voor plaatsen FUP's Worden/ zijn geworven via WBE Hunsingo
Koffie en lunch	p.m.	Voor 15-20 personen

7. Navolging

Mogelijk zijn er lokaal, regionaal en/of provinciaal meer kansen voor de aanleg van FUP's. Het is daarom goed om kansrijke locaties in beeld te krijgen. Dit kan middels een kanskaart. Mogelijk zou www.biotoopprojectprojectenopdekaart.nl van de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging een bijdrage kunnen leveren aan het inzichtelijk maken van deze kansen. Door tijdens plaatsing voldoende aandacht te besteden aan PR en Communicatie kan dit initiatief onder de aandacht worden gebracht van een breed publiek.

8. Bronnen

Rapporten

Eindrapportage Pilot Groenblauwe Diensten (GBD 's) Groningen, onderdeel *natuurvriendelijke oevers*. De pilot is uitgevoerd in een samenwerkingsverband tussen: Waterschap Noorderzijlvest, Wetterskip Fryslân, BoerenNatuur (2012 tot en met 2015) en de ANV's De Eendracht, Boer & Natuur ZWK, Stad en Ommeland, Wierde en Dijk, Meervogel en Ons Belang. De pilot is opgestart in 2011 en beëindigd op 31 december 2018

Oord, J.G., 1995. Handreiking maatregelen voor de fauna langs weg en water. Dienst Weg- en Waterbouwkunde en de Dienst Landinrichting en Beheer Landbouwgronden, Delft

Internet

www.biotoopprojectenopdekaart.nl

https://www.binnenvaartinbeeld.com/nl/wiki/waterbouw_fauna_uittreedplaats

Bijlage 1: Verzoek aan Waterschap Noorderzijlvest

Verzoek tot plaatsing meerdere Fauna uittreedplaatsen

Geacht bestuur,

Graag wil ik uw aandacht vragen voor het volgende:

Op 19 januari 2019 zag ik in de Menkeweerstertocht bij Middelstum een dode haas drijven (foto 1). Dit is niet de eerste keer dat ik hier een dode haas aantref. De afgelopen jaren heb ik hier regelmatig dode hazen gevonden (foto 2 en 3). Ook heb ik hier in het verleden eens een reekalf uit het water gered (foto 4). Als dit diertje niet uit het water was gehaald dan was het zeker verdronken.

De oorzaak dat dieren hier verdrinken is een veel te hoge beschoeiing (foto 5 en 6) in combinatie met het ontbreken van "fauna uittreedplaatsen".

De Menkeweerstertocht bevindt zich in weidevogelkerngebied (kaart 1)

Het ontbreken van fauna uittreedplaatsen in dit water heeft ongetwijfeld negatieve effecten op de weidevogel populatie.

Weidevogelkuikens die snel de tochtsloot willen oversteken kunnen het water niet meer uitkomen, raken vermoeid en verdrinken of zijn juist een makkelijk prooi voor snoek, bruine rat, blauwe reiger et cetera.

Op 28 mei 2018 heeft u als Waterschap Noorderzijlvest het Actieplan Weidevogels Groningen in ontvangst genomen (foto 7). Hiermee geeft u aan dat u als waterschap weidevogels belangrijk vindt.

Mede hierom zou ik u dringend willen vragen om op korte termijn maatregelen te treffen bij de Menkeweerstertocht en over te gaan tot plaatsen van meerdere fauna uittreedplaatsen.

Dit om verdrinking van weidevogels, maar ook haas en ree te voorkomen.

Voorts ben ik van mening dat aanleg van fauna uittreedplaatsen altijd onderdeel zou moeten zijn van beschoeiingsprojecten.

Het voorkomt echt enorm veel onnodig faunaleed.

In afwachting van uw reactie

Met vriendelijke groet,

Albert-Erik de Winter
Boermanjeweg 4
9988 RL Usquert



Foto 1: Dode haas welke op 19 januari 2019 in Menkeweerstertocht is aangetroffen



Foto 2: Dode haas Menkeweerstertocht



Foto 3: Dode Haas Menkeweerstertocht



Foto 4: Reekalf in tochtsloot die bijna verdronken was



Foto 5: Veel te hoge beschoeiing



Foto 6: Veel te hoge beschoeiing

 **Douwe Hollenga**
@DouweHollenga Volgen

Vanmiddag Actieplan Weidevogels Groningen met verbeterplannen in ontvangst genomen Ook opgaven voor @Noorderzijvest @hunzeenaas en @provgroningen



09:51 - 28 mei 2018

3 retweets 10 vind-ik-leuks



Foto 7. Twitterbericht dagelijks bestuurder Douwe Hollenga

**Bijlage 2: Presentatie WBE Hunsingo,
Zuidwolde 27 mei 2019**

Fauna Uitreed Plaatsen (FUP's)

WBE Hunsingo



Albert-Erik de Winter
Zuidwolde - 27 mei 2019



















Death traps in the Dutch polders — Eddie van Marum

On the map below a prime meadow bird area is shown which is located in between the triangle of Winsum, Baflo and Onderdendam in the Netherlands. About 25—30 years ago a land consolidation took place here and the waterways running across the meadows were boarded with 30 cm high timbering on both sides.

The first disastrous effects of this timbering was shown in the huge number of drowned Brown Hares *Lepus europaeus* that were found. In a stretch of 1.5 km we found 67, 34 and 27 in years following the construction of the timbering. The Polder Board Noorderzijlvest (PDN) were contacted and they have put in some wooden stairs but didn't do the necessary maintenance so the stairs have since disappeared and the hares kept drowning.



Drowned Brown Hare — Eddie van Marum

One day I was working as a muskrat trapper along this water and I found 4 newly hatched Northern Lapwing *Vanellus vanellus* chicks in the water unable to get out. I realized then that this was a disaster for the meadow bird population here. From that moment on I have put lots of effort into lobbying for removal of the timbering.

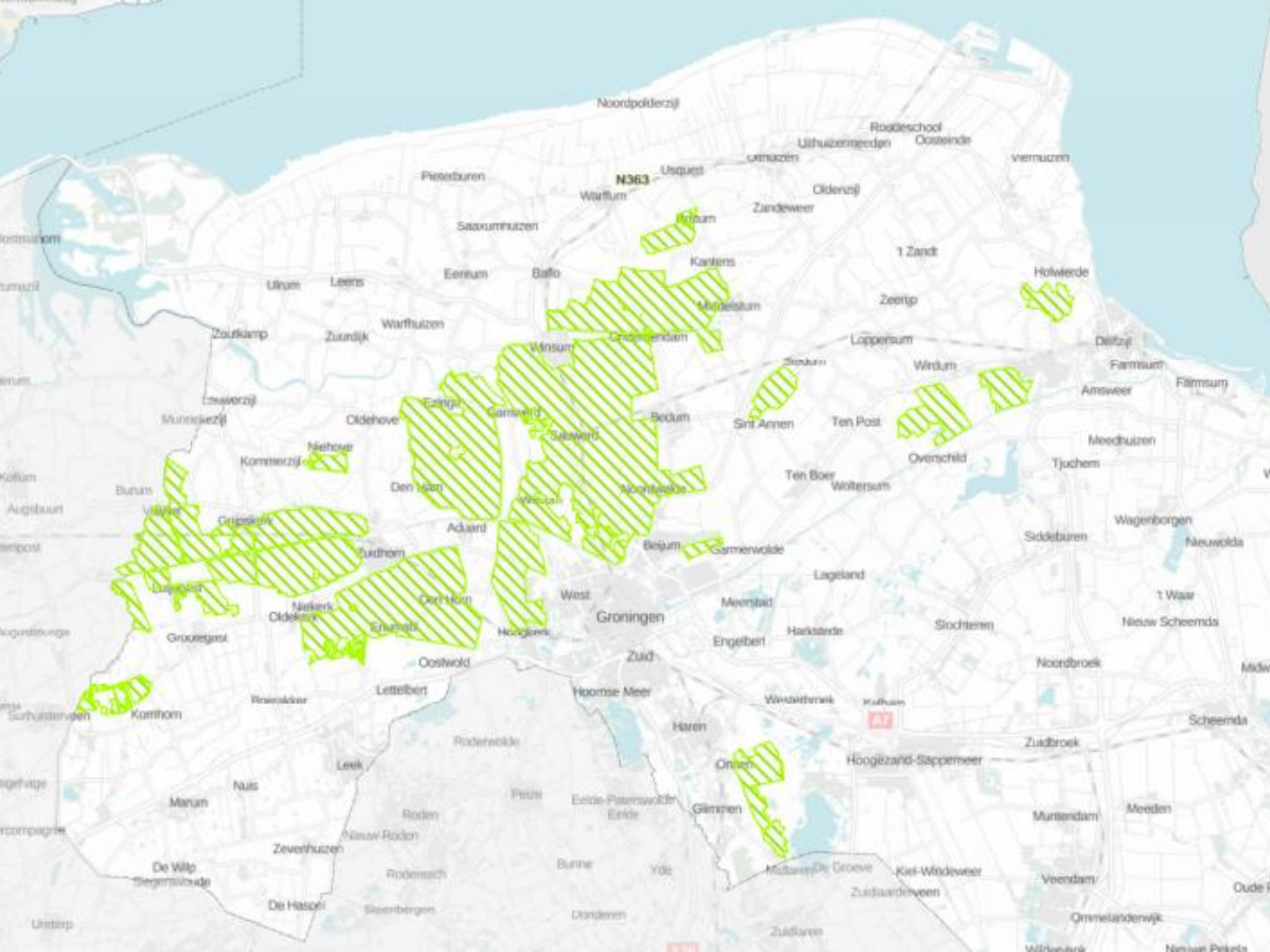
Within the blue lines of the map is prime meadow bird breeding ground. In red the waterways with the timbering. In green the waterways where farmer Matthijs Veenland has removed the timbering by pushing it down with a crane and where the banks are made shallow. In the light blue squares artificial marshland is created by pumping water in. Within the blue lines almost every farmer is active in the meadow bird protection program of the agricultural nature association Collectief West. Every necessary measurement is taken in favour of the meadow birds in grassland management and harvesting.

This year we did a project where Lapwing chicks have been banded with colour flags with markings for individual recognition. The chicks were followed to get a better



Northern Lapwing chick in the water
— Anne Jan Staal

understanding of family survival. A substantial percentage, up to 50/60% of all clutches, were seen on the opposite side of the waterway to that where they were hatched. This indicated that the parents lead the chicks across fairly broad waterways to the best foraging places. For this particular stretch of about 500 metres at the green waterway about 20 families have



ACTIEPLAN

Weidevogels Groningen



29-05-2018

Actieplan weidevogels Groningen



REDDING GRUTTO KOST GRONINGEN 3 MILJOEN

ZUIDHORN Twaalf organisaties hebben een plan gemaakt om de grutto voor Groningen te behouden. Om het plan uit te voeren is er 3 miljoen euro nodig.

29-05-2018

Actieplan weidevogels Groningen



REDDING GRUTTO KOST GRONINGEN 3 MILJOEN

ZUIDHORN Twaalf organisaties hebben een plan gemaakt om de grutto voor Groningen te behouden. Om het plan uit te voeren is er 3 miljoen euro nodig.



Douwe Hollenga

@DouweHollenga

Volgen



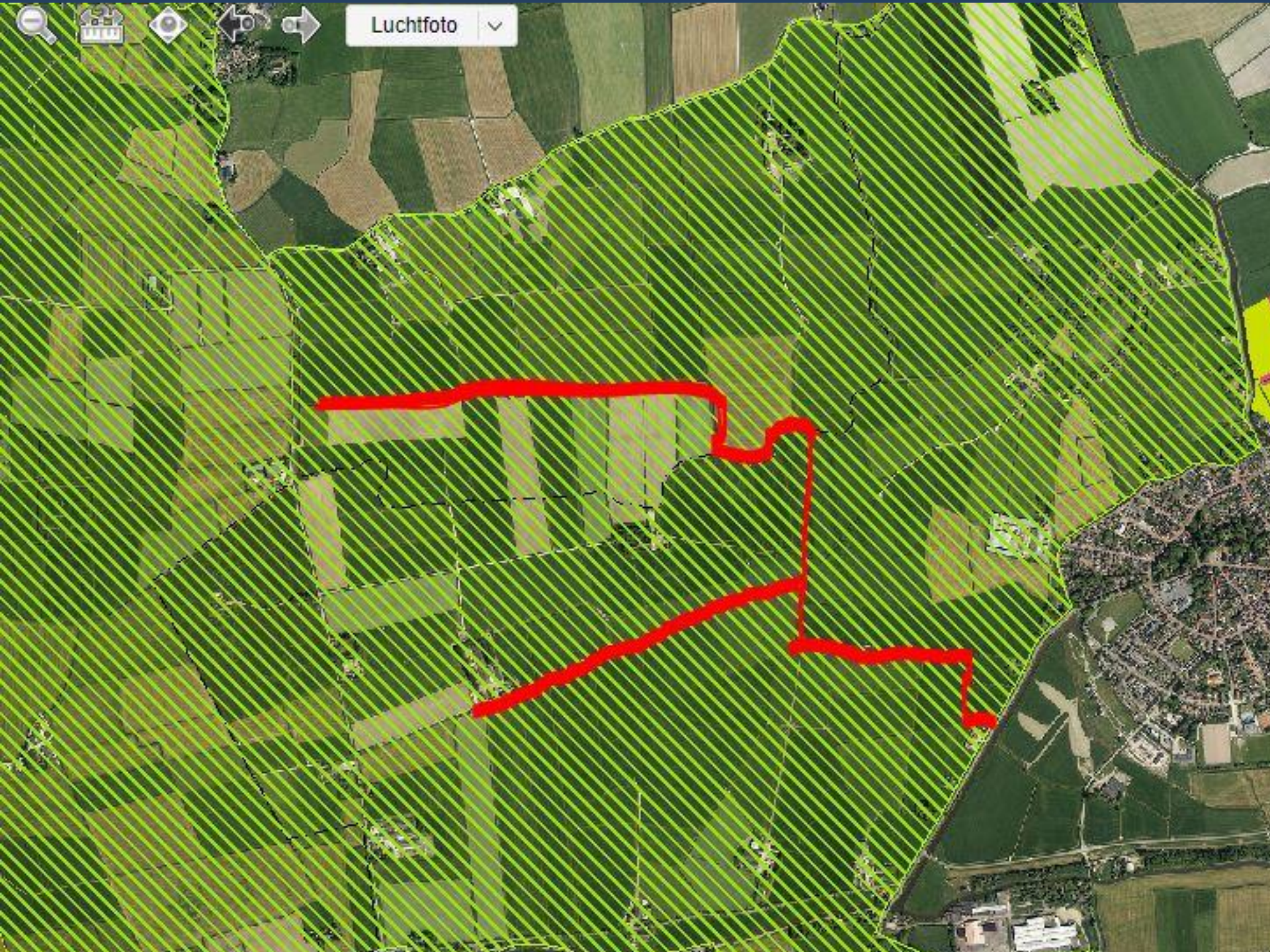
Vanmiddag Actieplan Weidevogels Groningen met verbeterplannen in ontvangst genomen Ook opgaben voor @Noorderzijlvest @hunzeenaas en @provgroningen



09:51 - 28 mei 2018

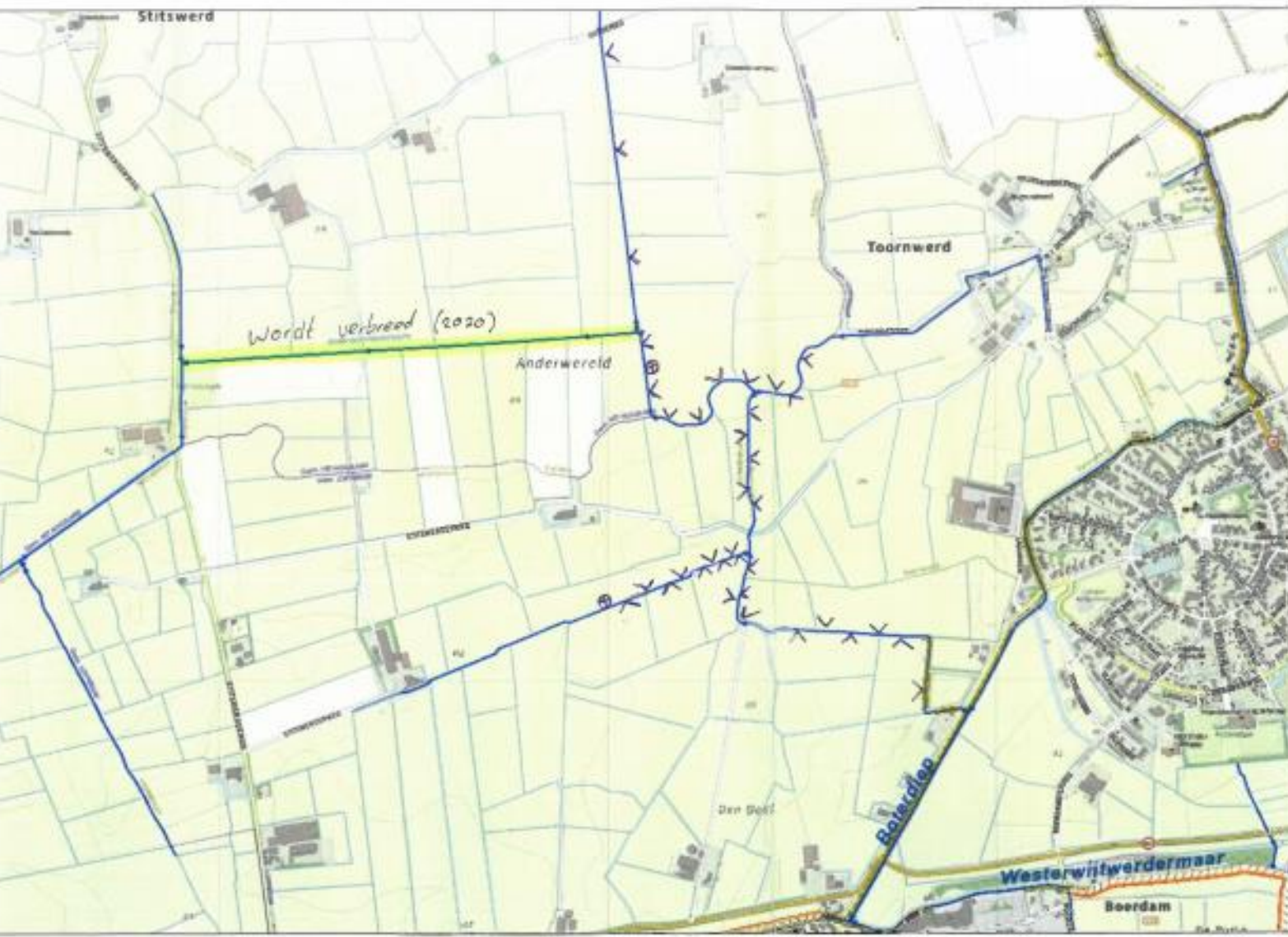
3 retweets 10 vind-ik-leuks





Luchtfoto





Legenda

- Overbescherming
 - - - alle other objecten
 - Bescherming
 - Demping
 - Rookmaat
 - Koerwaal
 - Muur
 - Natuurvriendelijke oevers
 - Dijk overbescherming
 - Hoofdwatergangen labels
 - Hoofdwatergangen 3
 - Primaire
 - Secundaire
 - Staten
 - Waterbergingsgebied
 - Grens Noorderzijlvest
- ⊗ Bodemde uittoegple
 v Wldtoegp nieuw
 (36exc.)







40 stuks

Hoe nu verder.....

Acties korte termijn

- Plaatsen 40 FUP's (datum volgt).
- Ontwikkelen PR & Communicatie rond aanleg FUP's i.s.m. KNJV

Acties langer termijn

- Actie uitrollen naar andere gebieden met hoge oeverbeschoeiingen/
verdrinkingsproblematiek
- Problematiek blijvend onder aandacht brengen bij waterschap.
Aanleg FUP's of faunavriendelijke oevers zou hier een standaard
werkproces moeten zijn.



Bedankt voor uw aandacht!



Vragen?

Met dank aan:

- *Ronald Koers – Waterschap Noorderzijlvest*
- *Jaap van Dijk – Veldmedewerker Collectief Groningen West*
- *Catrinus Rouwé – Weidevogelbeschermers collectief Groningen West*
- *Peter Stavasius - WBE Hunsingo*
- *Piet Bruins – WBE Hunsingo*
- *Jan van der Reijt – WBE Hunsingo*
- *Eddie van Marum*
- *Familie Pastoor*
- *Familie de Bont*

